

Zrušovanie rozhodnutí všeobecných súdov v konaní pred Ústavným súdom Slovenskej republiky

JÁN MAZÁK

Príloha k časopisu
Právo a právnici
Príspevok

V čísle III/1996 Časopisu pro právní vědu a praxi zaujala štúdia V. Kratochvíla: procesnému postupu obecného soudu po zrušení jeho rozhodnutí v trestní věci ústavním soudem České republiky.

V časti týkajúcej sa Slovenskej republiky autor uzavrel, že problematika, ktorú eší v článku (zodpovedá jeho názvu) sa netýka Slovenska, pretože v konaní pred ústavným súdom Slovenskej republiky neprichádza do úvahy – ani po účinnosti zák. č. 293/1995 Z.z., ktorým sa novelizoval zák. č. 38/1993 Z.z. o organizácii ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov, **zrušovanie rozhodnutí všeobecných súdov** a nadväzne na to ani ďalší procesný postup trestného súdu.

Tento záver nie je nepochybný. Prichodí uviesť, že téma: Zrušovanie rozhodnutí všeobecných súdov sa práve účinnosťou novely z roku 1995 otvorila a v súčasnosti sa skúmajú možnosti, ktoré zák. č. 293/1995 Z.z. v tomto smere poskytuje, a to bez výslovnej právnej úpravy, podobnej § 82 ods. 3 písm. a) zák. č. 182/1993 Z.z. o Ústavných súde.

VÝCHODISKÁ

Zák. č. 38/1993 Z.z. (ZoÚS) pred jeho novelizáciou neposkytoval žiadnu možnosť na to, aby sa uvažovalo o zrušovaní rozhodnutí všeobecných súdov. Naopak,

uzavrelo sa, že jediným spôsobom, ako možno zasahovať do sústavy všeobecných súdov a ich oprávnení je len podnet na začatie konania, ktorým sa môže, lež nemusí založiť rozhodnutím ústavného súdu jeho právomoc.

Úprava podnetov právnických a fyzických osôb podľa čl. 130 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky v nadväznosti na § 18 ods. 3 písm. b) ZoÚS bola spočiatku tak medzerovitá, že to prekvapilo všetkých používateľov tohto zákona, nevynímajúc sudcov ústavného súdu. Autori prvej publikácie o konaní pred Ústavným súdom Slovenskej republiky preto formulovali X. kapitolu knihy ako konanie o prijatom podnete právnickej alebo fyzickej osoby, ktorá namieta porušenie svojich práv bez toho, aby mali náležitý normatívny základ.¹

Tu sa objavila prvá zmienka o tom, že v konaní o prijatom podnete by sa malo uvažovať o primeranom použití ustanovení ZoÚS, ktoré reglementujú konanie o ústavných sťažnostiach.

Podnet na začatie konania pred Ústavným súdom Slovenskej republiky však bol napriek kusej úprave jediným ústavným a procesným prostriedkom na to, aby sa začalo **konanie pred ústavným súdom v dôsledku tvrdeného porušenia ústavnosti, ktorého sa mal dopustiť všeobecný súd**. Aj tento problém a jeho riešenie sa len postupne kryštalizovalo.

V literatúre sa objavil názor o jestvovaní právomocí ústavného súdu v konaní, v ktorom sa skúma či došlo alebo nedošlo k porušeniu ústavnosti v konaní pred ústavným súdom.² Tento úsudok, ktorý bol výsledkom len dedukcií z ústavných článkov a noriem obsiahnutých v ZoÚS bol potvrdený už teraz konštantnou judikatúrou ústavného súdu.³

Výsledkom týchto úvah, názorov, a najmä judikatúry bol zák. č. 293/1995 Z.z., ktorý – podľa nášho úsudku – priniesol zásadný obrat v otázke, ktorú stotožňujeme s nadpisom nášho článku.

Významným legislatívnym zásahom do pôvodného zákona je ustanovenie § 31a. V prvom odseku tohto paragrafu sa ustanovuje, že na konanie a rozhodovanie o prijatom podnete sa **primerane použijú ustanovenia upravujúce konanie o ústavných sťažnostiach**.

Podľa druhého odseku citovaného predpisu sa konanie pred ústavným súdom **použijú primerane ustanovenia Občianskeho súdneho poriadku a Trestného**

¹ Čič, M. – Mazák, J. – Ogurčák, Š.: Konanie pred Ústavným súdom Slovenskej republiky, Košice CASSOVIAPRESS 1993, s. 173 a nasl.; Rovňáko i Mazák, J.: PODANIA v konaní pred Ústavným súdom Slovenskej republiky, Košice 1994, s. 72 až 75.

² Mazák, J.: Právomoc Ústavného súdu a ústavnosť konania pred všeobecným súdom. Justičná revue 1994, č. 9–10, roč. 46, s. 16–19.

³ Zbierka nálezov a uznesení Ústavného súdu Slovenskej republiky, 1993–1994, číslo 26, 29; Zbierka nálezov a uznesení Ústavného súdu Slovenskej republiky, 1995, číslo 38, 40 a iné.

riadku, za predpokladu, že ZoÚS neustanovuje inak a povaha veci to nevytlučuje.

Z týchto ustanovení novely ZoÚS možno vyvodiť odpoveď na otázku, či je právomocí Ústavného súdu Slovenskej republiky zrušovať rozhodnutia všeobecných súdov.

PODNET NA ZAČATIE KONANIA A ZRUŠENIE ROZHODNUTIA VŠEOBECNÉHO SÚDU

Už sa všeobecne prijíma, že rozhodnutie a postup všeobecného súdu možno napadnúť podnetom na začatie konania pred ústavným súdom. **Procesná legitimita** podľa čl. 130 ods. 3 ústavy a § 18 ods. 3 písm. b) ZoÚS patrí právnickej alebo fyzickej osobe, ktorá tvrdí porušenie svojich práv. Toto porušenie musí orgánom súvisieť s ústavnosťou, t.j. musí mať **priamu spojitosť s princípmi, na ktorých je vybudovaná ústavnosť** v Slovenskej republike. Bez tohto tvrdenia podnet zásadne odmieta ako zjavne neopodstatnený. Inak sa podnet prijme na začatie konania.

Konanie o prijatom podnete sa riadi pravidlami uvedenými v § 49 a nasl. ZoÚS. Podľa § 57 ods. 1 citovaného zákona, ak ústavný súd vyhovie ústavnej sťažnosti, zruší príslušné rozhodnutie, ktoré základné právo alebo sloboda a aké ustanovenie ústavy alebo ústavného zákona boli porušené a akým konaním ku tomuto porušeniu došlo.

Podnet na začatie konania môže podať aj orgán, ktorý rozhodol vo veci v poslednom stupni je povinný vec znova prejednať a rozhodnúť. **V tomto konaní je väzanosť právneho názoru ústavného súdu** (§ 57 ods. 2 ZoÚS v znení z č. 293/1995 Z.z.).

Podnet na začatie konania podľa § 31a ods. 1 ZoÚS musíme sa najprv vyrovnat s otázkou, či podnetom na začatie konania o prijatom podnete možno primerane použiť § 57 ods. 1 a 2. Zdá sa, že nie je nepochybné, že ústavný súd o podnete rozhodne nálezom, ak mu vyhovie. Preto je nepochybné, že vo výroku nálezu sa musí objaviť kvalifikácia porušenia ústavnosti a ako ku nej došlo, rozhodnutím alebo konaním (prípadne nečinnosťou, prípadne neopodstatnením veci všeobecným súdom bez zbytočných prietahov podľa § 18 ods. 2 ústavy).

Právomocou zrušovať rozhodnutia ústavný súd v konaní o ústavných sťažnostiach napadnuté rozhodnutie zruší. Dá sa to primerane použiť i na prípad, kedy podnecovateľ

tvrdí, že k porušeniu ústavnosti došlo rozhodnutím všeobecného súdu (trestného alebo civilného)?

Mienime, že táto časť normy obsiahnutej v § 57 ods. 1 ZoÚS je v konaní o prijatom podnete použiteľná. Primeranosť jej použitia sa objasní pomerne jednoducho, ak sa dajú očakávať námietky. V poriadku. Ústavný súd vysloví to, na čo je oprávnený. Porušenie ústavnosti v konaní pred všeobecným súdom. Aby sme sa vrátili k námietke, ktorý nás priviedol k napísaniu tohto príspevku, uvedieme najprv konkrétny prípad, v ktorom zastupujeme v zmysle § 22 ZoÚS (povinné zastúpenie advokátom v konaní o prijatom podnete sa vzťahuje na podnecovateľa) odsúdeného, ktorý na ústavnom súde tvrdí, že trestný súd porušil jeho právo na obhajobu.

V trestnej veci obžalovaného došlo – podľa obsahu trestného spisu – k porušeniu ústavne zaručeného práva na obhajobu (čl. 50 ods. 3 ústavy). Podnet v tejto veci teda bol prijatý. Splnil všetky formálne predpoklady a preto začalo konanie. Nechceme prejednať, ale v analyzovanej trestnej veci, v ktorej sa tvrdí porušenie uvedeného ústavneho práva, došlo – podľa predbežného úsudku – k tomu, že právo na obhajobu nebolo rešpektované v rozsahu, ktorý sa dá označiť za porušenie ústavnosti.

Nález ústavného súdu v tejto veci pravdepodobne skonštatuje, že došlo k porušeniu ústavne zaručeného práva na obhajobu v trestnom konaní súdnom a označí aj postup všeobecného súdu, ktorý k takému porušeniu viedol. V traktovanej veci však bol vynesený aj rozsudok. Toto rozhodnutie je výsledkom procesne chybného postupu (error in procedendo); procedúry, ktorou sa porušila ústavnosť. Nedá sa apriori vylúčiť, skôr naopak, že porušenie ústavnosti malo výrazný vplyv na správnosť rozhodnutia kvôli skutkovým pochybeniam.

Bez atakovania súdneho rozhodnutia, ktoré finalizovalo chybný proces pred trestným súdom by sa však procesná činnosť ústavného súdu dostala do roviny akademického verdiktu (ars pro artis). Aký praktický osôh by mal z púheho vyslovenia porušenia ústavnosti odsúdený?

Je preto viac ako akceptovateľné, aby bol rozsudok súdu v posudzovanej trestnej veci, nálezom ústavného súdu úplne zrušený. Nie je rozhodujúce aké ďalšie predpoklady by mali byť splnené, aby aj toto zrušenie bolo funkčné a dosiahla sa ním ochrana ústavnosti a súčasne aj rešpektovanie zákonnosti v trestnom konaní súdnom. Spravidla by sa predpokladalo zistenie ústavneho práva, že porušenie práva na obhajobu malo takú intenzitu, že to zakladá dôvodný záver aj o nezákonnosti rozhodnutia o veci samej (predovšetkým o vine a o treste).

Použili sme aktuálny prípad z trestnoprocesnej oblasti. Situácia je však obdobná i v prípadoch, v ktorých účastník občianskeho súdneho konania podnetom

esovaným ústavným súdom tvrdí, že došlo k porušeniu jeho práv odňatím zá-
 mnému sudcovi, k porušeniu zásady rovnosti, atď. Ak v takom konaní
 o vynesene rozhodnutie vo veci samej, prípadne uznesenie, ktorým súd odmi-
 l spravodlivosť, napríklad neuznal svoju právomoc a podobne, nevidíme inú
 tu nápravy tejto neústavnosti ako **zrušiť rozhodnutie, ktoré znamená výsle-**
ok procesu vedeného s porušením procesných princípov majúcich základ
stave a v ústavných zákonoch.

Len kvôli úplnosti uvedieme opätovne § 31a ods. 2 ZoÚS. Táto norma umož-
 e primerané použitie celého Občianskeho súdneho poriadku a Trestného por-
 iadku. A v týchto procesných poriadkoch sa samozrejme pripúšťa, aby napadnuté
 rozhodnutia boli zrušené z dôvodov, ktoré procesné právo presne definuje ako
 dpoklady na také rozhodnutie opravného súdu. Na tento argument sa síce dá
 nietat, že aplikácia OSP a TP prichádza do úvahy len vtedy, ak ZoÚS neu-
 novuje inak, ale potom je tu replikácia. Áno, je tu § 57 ods. 1 ZoÚS, ktorý
 ožňuje napadnuté rozhodnutie zrušiť a táto norma sa má primerane použiť
 onaní o prijatom podnete. Takže, buď ústavný súd použije § 31a ods. 2 ZoÚS
 oжитosti napríklad s § 221 OSP alebo § 258 ods. 1 TP, alebo, a to považujeme
 čistejšie riešenie, § 31a ods. 1, 57 ods. 1 ZoÚS.

POSTUP VŠEOBECNÉHO SÚDU PO ZRUŠENÍ JEHO ROZHODNUTIA ÚSTAVNÝM SÚDOM

Ak dôjde k zrušeniu rozhodnutia všeobecného súdu, ďalší postup je predpísaný
 57 ods. 2 ZoÚS. Súd, ktorý je vecne príslušný v prvom stupni, vec opätovne
 jedná a rozhodne. **V tomto konaní je však viazaný právnym názorom**
avného súdu. Iste, táto viazanosť sa vzťahuje nielen na prvostupňový súd, ale
 celé konanie, ktoré nasleduje po zrušení rozhodnutia všeobecného súdu.

Tieto závery majú určitú slabinu v tom, že platné procesné kódexy nepočí-
 í s konaním, ktoré začne v dôsledku zrušenia rozhodnutia všeobecného súdu
 onaní pred ústavným súdom. Jedinou oporou je § 57 ods. 2 ZoÚS v znení
 . č. 293/1995 Z.z. Súd, ktorý o veci rozhodol v prvom stupni je povinný vec
 vu prejednať a rozhodnúť, samozrejme podľa procesných regúl platných pre
 lne inštančné konanie. To je nepriama novelizácia Občianskeho súdneho por-
 iadku i Trestného poriadku. Dá sa však prihodiť i ďalší dôvod. Súd je podľa ústavy
 zaný zákonom, vrátane ZoÚS. A to je tiež dôvod na to, aby konal a rozhodoval
 aišom postupe s rešpektovaním § 57 ods. 2 ZoÚS.

Na záver preto poznámka. Pri rekodifikáciách OSP a TP by bolo vhodné, aby
 sa tieto ustanovizne ústavného súdneho procesu prepojili s občianskym súdnym
 konaním a trestným konaním.

RESUME

The amendment of Law No. 38/1993 Coll. on the Constitutional Court of the
 Slovak Republic, on the legal proceedings and on the standing of judges enforced
 by Law No. 293/1995 Coll. created – according to the preliminary inspection
 – a legal possibility that the Constitutional Court can abolish any judgement
 pronounced in criminal or civil proceedings.

This situation may occur on the basis of a natural or fictitious person's initiative
 having objected an interference with constitutionalism („interference with civil
 rights under the Article 130 Section 3 of the Constitution of the Slovak Republic“).

However, realization of this possibility depends on how the Constitutional Court
 will use the new regulation and how the regulation actually affects its jurispuden-
 ce.